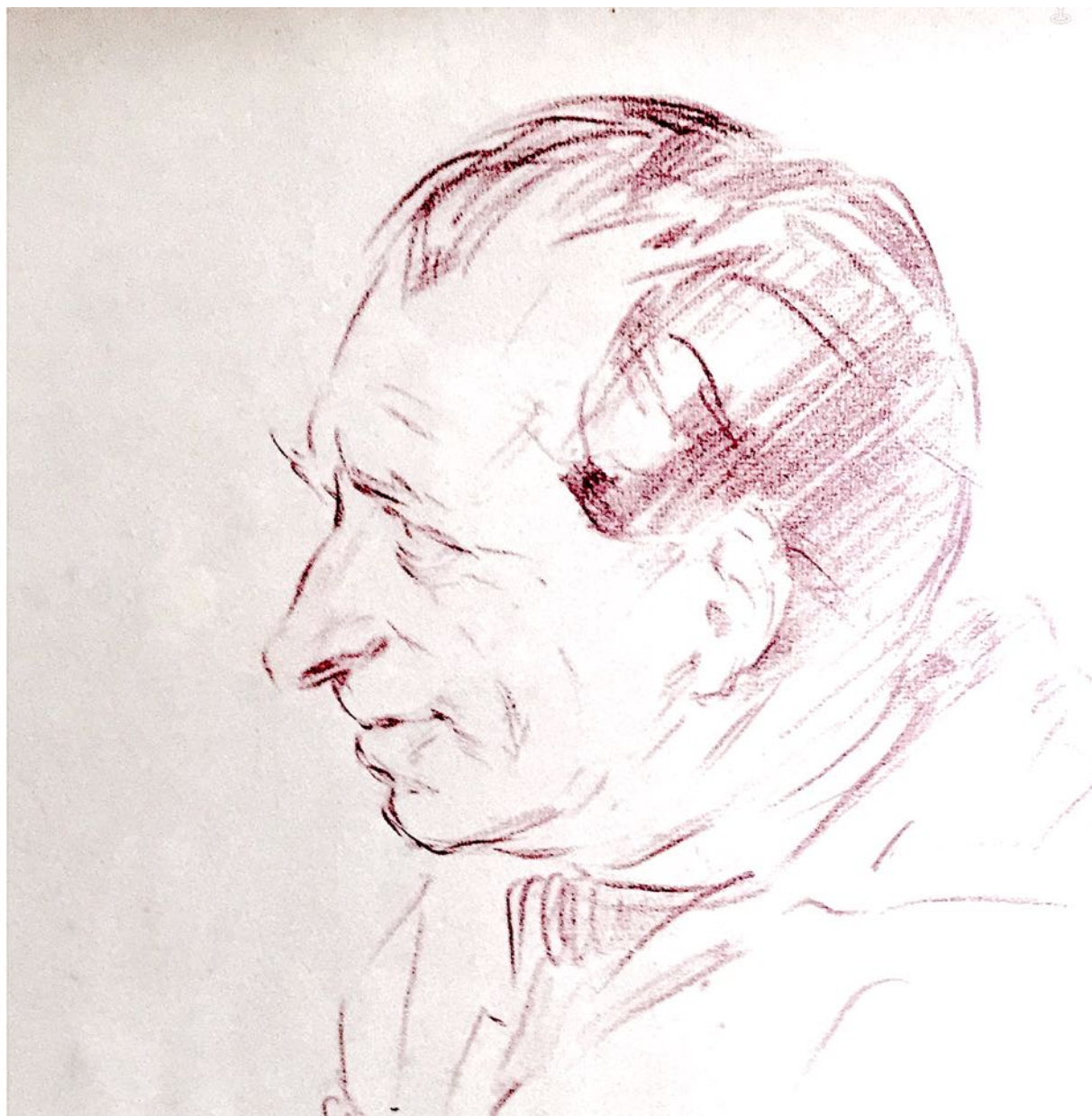

Johannes Britze

Maleren Johannes Britze

Johannes Britze 60 år. Tegnet af Otto C. til omtalen i Berlingske Tidende

JOHANNES BRITZE

Artikel af Simon Christiansen

Johannes Britze
Maleren Johannes Britze
Foto cirka 1935 DKB. Fotograf ukendt

BRITZES LIV OG OPVÆKST

Maleren Johannes August Julius Britze fødtes 19. februar 1895 i Berlin og døde 22. juli 1960 i Jyllinge.

Faderen var gravør (kobber- og stålstikker) og heraldiker Friedrich Ferdinand Reinhold Britze (født i Berlin 5. oktober 1870 - død i København 7. maj 1956¹, søn af restauratør August Julius Britze), gift 1894 med Elise Christiane Olsen (født i Skelby Falster 18. juli 1868 - død 29. april 1957 i København).

Johannes Britze blev 9. december 1921 gift med Inger Emilie Marie Blom (født 22. december 1895 på Frederiksberg - død 12. maj 1958 på Frederiksberg, datter af handelsrejsende Christian Ludvig Alfred Blom og Inger Emilie f. Christiansen)².

Inger, tegnet af Johannes Britze cirka 1921

Faderen, der blev en verdensberømt kobber- og stålstikker og en betydelig heraldisk kunstner, blev udlært i Berlin hos hofgravør Voigt, hvor han også modtog undervisning af en række kunstnere. I årene 1892 - 94 arbejdede han som vellønnet svend hos hofgravør V. Andersen i Købmagergade i København, indtil han blev kaldt hjem til moderens sygeleje. Elise blev inviteret til Berlin og efter giftemål i 1894 slog ægteparret sig ned i Berlin, hvor Johannes blev født den 19. februar året efter.

¹ Christiane og Friedrich Britze er begravet på Brønshøj Kirkegaard

² Ægtefællerne blev gravsat på Vestre Kirkegaard i København. Gravstederne er nedlagt.

Friedrich arbejdede herefter til 1902 for den heraldiske specialist C. Wahl for derefter at åbne sit eget værksted i Berlin.

Friedrich Britze havde mange opgaver i København, blandt andet for Anker Kyster og i et vist omfang sammen med Knud V. Engelhardt som designer, derfor flyttede han i 1910 værksted og familie, med to sønner Julius (1898 - 1981) og Johannes, dertil og søgte om dansk statsborgerskab. Johannes var da 15 år og var i lære som gravør hos faderen. Familien boede og havde værksted i Kronprinsensgade 12 i København nær faderens gamle mester i Købmagergade, fra hvis værksted han i 1911 overtog nogle betydende opgaver. Familien havde også en lille have i Brønshøj.

Johannes Britze blev udlært med højeste udmærkelse og Håndværkerforeningens Medalje i Bronze 3. juni 1913. Britze ønskede derefter at blive kunstmaler. Det blev han også - tillige med en fremragende kobber- og stålstikker, grafiker og heraldisk kunstner.

Det fortælles, at Johannes Britze allerede som dreng var glad for at gå i naturen med pensel og farver. Det blev imidlertid ikke til noget, vi kender i dag. Det skyldes blandt andet, at faderen Friedrich Britze insisterede på, at Johannes skulle lære et fag, tilstrækkelig til at stifte familie, idet kunsten også dengang kun for få var en levevej.

Efter allerede at have modtaget forberedende aftenundervisning på Teknisk Skole blev han i 1914 optaget på Kunstakademiets Malerskole. Her blev han undervist af malerne Peter Rostrup Bøyesen og Johannes Glob under professor Viggo Johansen og her skabte han sit væsentligste kunstneretværk.

Som følge af, at familien endnu ikke havde fået tildelt dansk statsborgerskab, blev Friedrich Britze straks efter 1. verdenskrigs udbrud i august 1914 indkaldt som tysk soldat. Johannes blev indkaldt³ i 1915 og deltog i den forfærdelige og langtrukne skyttegravskrig indtil den 17. februar 1918. Under et slag i 1917 ved Miraumont (nord for Amiens nær den belgiske grænse) blev han meget alvorligt såret i højre tinding af en granatsplint (kraniebrud og bortskudt arterie temporalis). Hans tilstand var så dårlig, at man sendte bud efter moderen - og historien⁴ fortæller, at han var så ilde tilredt at man lagde ham i en kiste! Men han overlevede efter lang tids sygeleje og rekonvalescens med et slemt ar i højre side af ansigtet.

Rekrut Johannes Britze fotograferet under krigsuddannelse i Rostock. Foto: Friedr. Rusbüldt 1915

Den sidste del af krigen blev bag fronten som tegner i hærens tekniske afdeling, nogen tid sammen med sin far, der var indkaldt i 10 måneder i 1917. Fra denne periode findes en ikke ubetydelig

---

³ Johannes bror, Julius blev også indkaldt.

⁴ Det kan ikke verificeres af familien.

samling af landskabspasteller og portrættegninger, fortrinsvis af Britzes soldaterkammerater. Johannes Britze kom først hjem til Danmark nogen tid efter våbenhvilen i november 1918.

Johannes Britze, broderen Julius og faderen søgte på ny om dansk statsborgerskab i 1919 straks efter deres hjemkomst fra krigen. Sagsbehandlingen var bureaukratisk, først den 13. april 1931 blev indfødsret og statsborgerskab bevilget Johannes.

Efter hjemkomsten til København lagde Johannes en betydelig indsats i et foreningsarbejde for at imødegå militarisme. Han blev medstifter af den let antityske forening "Verdenskrigens Veteraner i Danmark" og turnerede i 20'erne med lysbilledforedrag⁵ om sine egne uhyggelige oplevelser ved fronterne. Britze var en af initiativtagerne til, at foreningen i 1926 blev sammenlagt med andre fredsorganisationer, herunder Danske Studerendes Folkeforbundsunion og Kristelig Fredsforbund, til foreningen "Aldrig Mere Krig", der fortsat eksisterer.

Britze søgte straks tilbage til Kunstakademiets malerskole og færdiggjorde sin uddannelse på Kunstakademiet i 1923, med Johannes Glob som lærer og Viggo Johansen som professor⁶. Han debuterede på Efterårsudstillingen og udstillede straks efter på Charlottenborg.

Johannes Britze blev den 9. december 1921 i St. Petri Kirke gift med Inger Emilie Marie Blom. Parret tog bolig Godthåbsvej 264 på Frederiksberg og de boede i denne lejlighed til deres død 1957 og 1960.

I midten af 1920'erne købte ægteparret en grund i Rørvig, Nakke Kirkevej 11, umiddelbart ved Rørvig Kirke og opførte her et sommerhus (nu kraftigt ombygget), hvor de har opholdt sig hvert år

⁵ En ret detaljeret beskrivelse af et af hans foredrag ved stiftelsen af den Fynske afdeling kendes fra Fyns Venstreblad 22. oktober 1929 (side 3-4)

⁶ Det var her, han blev venner med malerne Kip Mols (Agnete Pedersen Mols, der blev gift med Johannes Glob), Karl Bovin, Johan Spies, Elof Risebye, Joakim Skovgaard, Svend Guttorm og forfatteren Louis Levy, der alle havde tilknytning til Rørvig.

fra påske til december. De foretog i disse år rejser til Frankrig, Belgien, Østrig og Tyskland. Der er meget få overleverede rejseskitsen fra disse rejser tilbage.

Som faderen blev Johannes Britze med tiden en verdenskendt kobber- stålstikker og heraldiker af endog større kunstnerisk format end faderen og en beundret maler. Af sine kunstner venner kaldet "Rørvigmaleren". Johannes Britze blev den sidste kobberstikker i Danmark.

Den 1. april 1940 blev Johannes Britze udnævnt til Kongelig Våbenmaler i Ordenskapitlet. Våbenmalerens opgave er at male de nyudnævnte Elefant- og Storkorsridderes våbenskjolde til ophængning i Frederiksborg Slotskirke - samt at indføre våbnet i Ordenskapitlets "Våbenbog". Britze blev i 1945 afløst af Franz Joseph Šedivý, der allerede i årene før havde stået for nogle af våbenskjoldene. Britze var også tilknyttet Danmarks Adels Aarbog, en opgave han overtog 1956 fra faderen, der havde virket her siden 1927. Britze udformede dertil enkelte våben i 40'erne og alle i 50'erne⁷.

I april 1940 var Britze en af de kunstnere, der donerede arbejder til Brugsforeningernes Finlandshjælp⁸. Han gjorde også et stort arbejde i de sidste krigsår for de evakuerede finske børn i Odsherred.

BRITZES NETVÆRK

Johannes Britze har som ung mand haft bekendtskab med og adgang til faderens omfattende netværk med relation til dennes arbejde (tillige med det forhold at faderen var frimurer), herunder tidligt portrætmaleren Johannes Glob, der dels tilskyndede Britze til at søge Teknisk Skole og derefter Kunstakademiet, dels introducerede Britze til det rige kunstnerliv i Rørvig, hvor Glob stammede fra og ved sit andet ægteskab blev gift ind i.

Britzes antimilitaristiske holdning førte til et (midlertidigt) brud med faderen i 1938-39. Det skyldtes, at ordenskapitlet den 25. juli 1938 udnævnte Generalfeltmarskal Hermann Göring til Storkorsridder af Dannebrogordenen, hvorved der som sædvane blev iværksat udformning af et 'våben' og et våbenskjold. I dette tilfælde skulle de skabes helt fra bunden, idet Göring ikke var adel. Denne heraldiske opgave blev overdraget Britzes far, den verdensberømte heraldiker Friedrich Britze, som ikke modsatte sig opgaven - selvom det netop var den urolige tid⁹ op til den nazistiske "krystallnacht" den 9. november 1938, hvor det for den opmærksomme burde være klart (ved vi nu), at man ikke skulle knytte tætte forbindelser til tysk politik. Det var forfærdeligt for Johannes Britze, der afbrød forbindelsen til sin far. Det var slemt for Johannes, men det blev værre; med sine krigsoplevelser var han formentligt antinazist, men da han i 1941¹⁰ var kongelig våbenmaler, blev han tvunget til at male også dette våben¹¹ ind i ordenskapitlets 'Våbenbog', hvilket sikkert yderligere komplicerede forholdet til faderen i denne periode. Det gav anledning til en uheldig misforstået antagelse om hans nationale standpunkt.

Maleren Johannes Glob¹² var den, der 1912 eller 1913 anbefalede Johannes Britze at søge til Teknisk Skole for at forberede sig til Kunstakademiets malerskole. Da Britze efter hjemkomsten fra verdenskrigen i 1919 genoptager studiet på Kunstakademiets malerskole, får han Johannes Glob

⁷ Til Aage Wulff overtog.

⁸ Iblant disse var i øvrigt Helga Ancher, Aksel Jørgensen, Knud Kyhn, Oluf Høst, Niels Larsen-Stevns, Sigurd Svane, Troels Trier, Jean Gauguin, Einar Utzon-Frank og Sikker Hansen.

⁹ Naturligvis kendtes der da intet til, hvad nazismen udviklede sig til i Hitler-Tyskland.

¹⁰ Johannes Britze var Kongelig Våbenmaler 1940 til 1945.

¹¹ Våbnet har nummer 212 i våbenbogen. Det blev ophængt i 1941. Det var den danske ambassadør Herluf Zahle og den radikale udenrigsminister Peter Munch, der overtalte Christian X til at tildele Göring storkorset. Han blev frataget det i forbindelse med Nürnberg processen, hvor han blev dømt til døden (og tog sit liv). Våbenskjoldet blev den 20. oktober 1944 fjernet fra Frederiksborg Slotskirke af 3 unge modstandsfolk og begravet under en nybygning på Frederiksborg Allé 41. Skjoldet findes således kun afbildet i Våbenbogen.

¹² Johannes Glob, 1882-1955, var i første ægteskab far til Rigsarkivar Peter Vilhelm Glob og maleren Jørn Glob.

som lærer, under professor Viggo Johansen, hvor grafikerens Aksel Jørgensen¹³ også underviste. Her møder han også Kip Mols (Agnete Pedersen Mols)¹⁴, som han i 1920 debuterer sammen med. Britze får et tæt kammeratligt forhold til Kip Mols og Johannes Glob, der i disse år sammen gennemgår et dramatisk forhold, der ender med, at Johannes Glob skilles fra sin første hustru og gifter sig med Kip¹⁵ i 1928.

Kip, Agnete Pedersen Mols knytter Johannes Britzes forbindelse til Rørvig. Kip var født 9. april 1899 og havde sin barndom i Rørvig med sine forældre maleren Niels Pedersen Mols¹⁶ og hustruen Gerda¹⁷, som foruden flere tidligere sommerophold boede i Rørvig By i årene fra 1899 - moderen i en del år efter faderens død i 1921. Gerda havde en del af sin familie på egnen¹⁸ og Kip havde ungdomsvenner i Rørvigs blomstrende kunstnerliv. Kips forældre var bekendte med Johannes Glob, der havde opgaver i Rørvig¹⁹.

Inger og Johannes Britze var i begyndelsen af tyverne hyppigt sommerbesøgende hos familien Mols. De blev glade for Rørvig og byggede i 1924-26(?) deres egen sommerbolig på Nakke Kirkevej 11, hvor de herefter var gæstfrie værter for Kip og Johannes Glob og deres børn. Det var Kip Mols og Britze, der introducerede maleren Karl Bovin²⁰ for stedsønnen P.V. Glob og senere overtalte ham til at tage Bovin med som maler og tegner på Glob's berømte Bahrain ekspeditioner i 1960-erne.

Johannes Britzes tilstedeværelse i Rørvig gik ikke upåagtet hen, således fungerede Gunnar Rasmussens Boghandel sommer efter sommer som galleri og kunsthandel for "Charlottenborgudstillinger Johannes Britze", som det blev omtalt. I Odsherreds Avis blev det noteret "I Rørvig er der en hel Kunstnerkoloni, især rigt repræsenteret af Malere, der står på hver andet Gadehjørne med Staffeli og Pensel til stor Moro for Byens indfødte. Som Anførere for den bildende Kunst er enstemmigt kaaret d'Hrr. Emil Jürs²¹ og Britze, som Dagen lang farter rundt med Staffeli og Malerkasse på Armen."

Forfatteren Louis Levy og dennes enke maleren Margrethe Erichsen Levy²² var to personer, der kom til at knytte Britze til Rørvig. Hun var søsterdatter til maleren Kristian Zahrtmann og ligesom Kip Mols elev af Viggo Johansen²³. Levy kom fra 1910 på sommerophold i Rørvig og var, som senere Britze, gæster hos Mols'erne.

Maleprofessor Viggo Johansen var den, der bandt de ovennævnte personer sammen. Johansen, der var meget tilfreds med Britze, udvirkede via sin forbindelse til Marstrand-familien, at Johannes Britze som en af de første opgaver, han fik som studerende med en lille velkommen indtægt, var at stikke Vilhelm Marstrands tegnede karikaturer af blandt andre Søren Kierkegaard.

---

¹³ Fra 1920 var Aksel Jørgensen professor på akademiet.

¹⁴ Kip, Agnete Pedersen Mols 1899-1954

¹⁵ Kip og Johannes fik kort efter Glob's skilsmisse og bryllup med Kip datteren Gerda Birthine Glob (gift Kaaber 1.g og Simons 2.g).

¹⁶ Niels Pedersen Mols, 1851-1921.

¹⁷ Gerda Mols, f. Krarup, 1871-1961.

¹⁸ Gerdas fætter var den berømte første overlæge Aage Krarup på Sindssygehuset ved Nykøbing. Hun havde familie på Anneberg.

¹⁹ Blandt andet her et portræt af digteren Kai Hoffmann, hvis søn digteren Ulf Hoffmann var nær ven til Kip.

²⁰ Karl Bovin, der boede i Odsherred, var som dem selv elev af Aksel Jørgensen

²¹ Emil Jürs var afholdt tegnelærer på et par Københavnske gymnasieskoler. Han havde et uhyre smukt hus, tegnet af Stadsarkitekt Johan Pedersen, over Flyndersø. Jürs var medstifter af foreningen, der blev til Bevaringsforeningen Rørvig By og Land, og han udformede foreningens først bomærke, i samvirke med Johannes Britze.

²² Margrethe Levy 1881-1962, gift 1911 med forfatteren Louis Levy.

²³ Det var Margrethe, der husede Kip i familiens lejlighed i Nyhavn, da hun i 1918 hos malerne Mohr og Wesenberg forberedte sig til kunstakademiet.

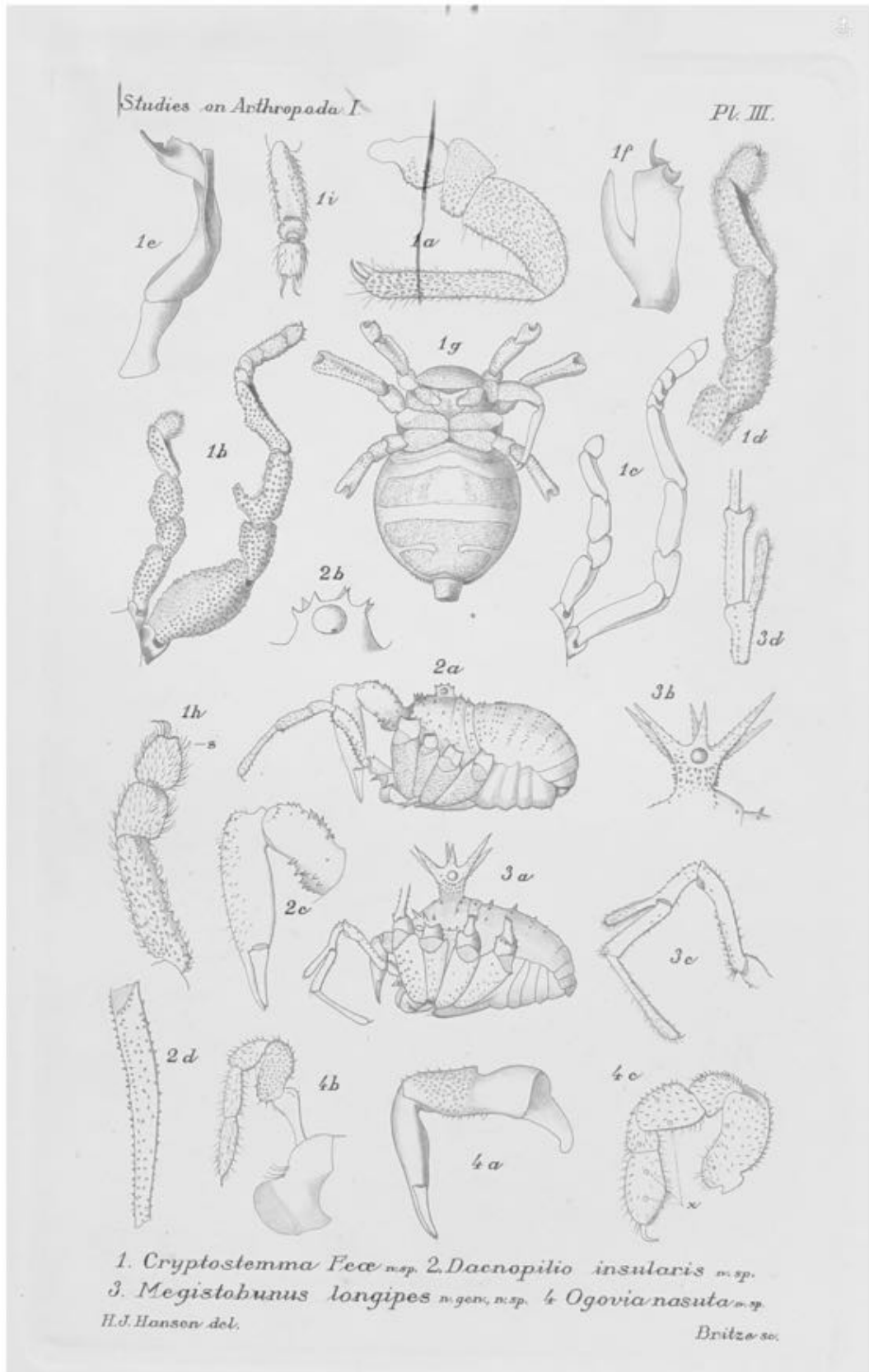

Søren Kierkegaard, radering efter Wilhelm Marstrand

I årene omkring 1919-22 tegnede og stak Britze 10 store tavler for den Hollandske Dr. Max Weber van Bosse til "Siboga-Expeditions 1899-1900" meget store afhandling om leddyr i Det Indonesiske Hav. Britze udførte også for en af deltagerne, den da verdensberømte danske leddyr-ekspert Dr. Phil. H. J. Hansen²⁴ blandt andet en række tavler til dennes afhandling "Studies on Arthropoda", der udkom i 1921, tillige med tilsvarende arbejder for den Zoologisk interesserede Fyrst af Monaco, ligeledes i samarbejde med Hansen.

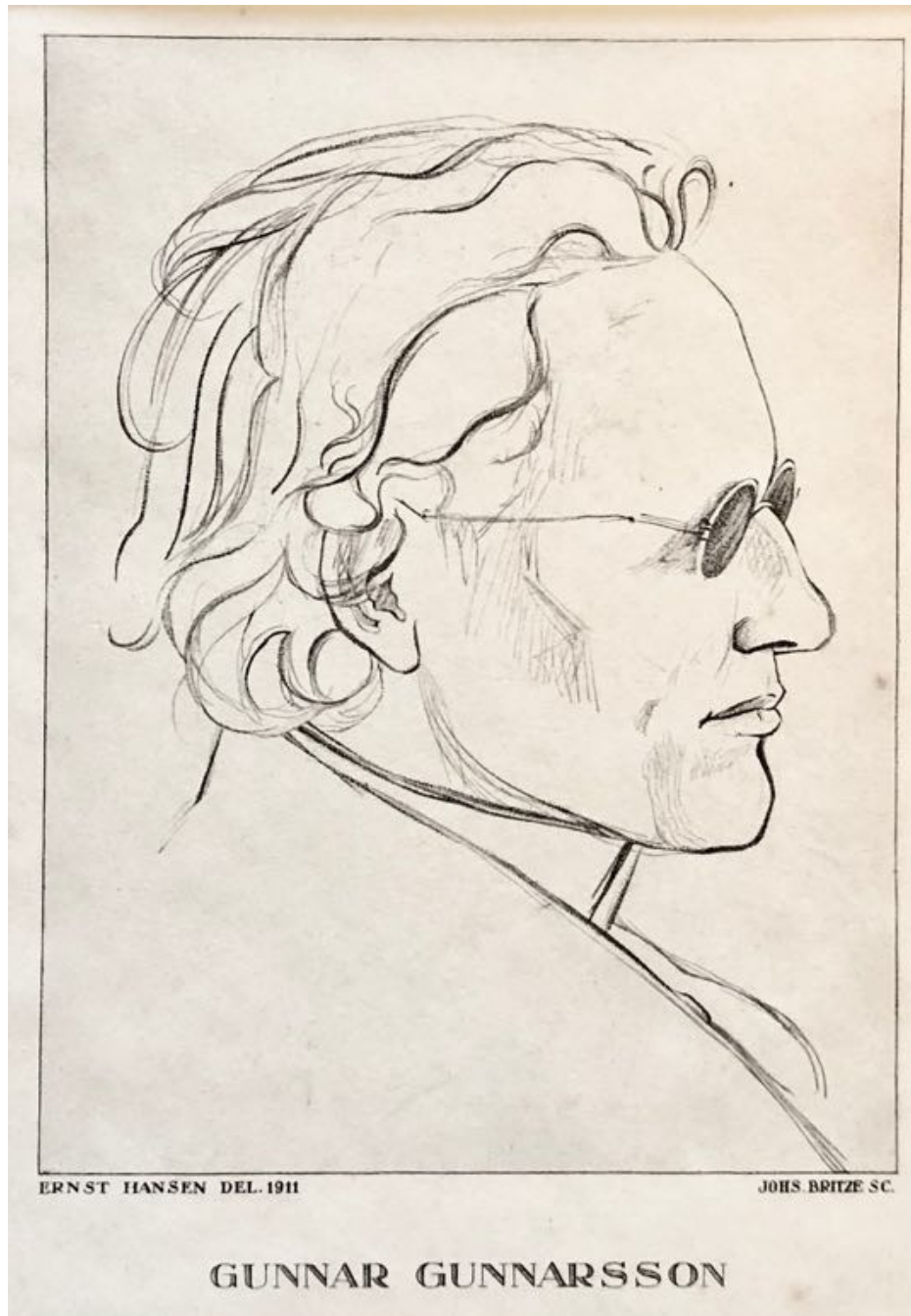
²⁴ Dr. Hansen skrev 29. maj 1925 en meget omfattende indstilling af Johannes Britze til dansk indfødsret.

Britze udnyttede også sin uddannelse til at skaffe sig udkomme ved i 1923-26, i samvirke med C. Jensens kunstforlag i Nørregade København, at udsende en stribe digterportrætter i forskellige stiketeknikker efter velkendte fortrinsvis ældre portrætmalerier. Det var med H.C. Andersen, Adam Oehlenschläger, St. St. Blicher (2 stk.), Søren Kierkegaard, N.S.F. Grundtvig, Gunnar Gunnarsson og Johan Sigurjónsson.

Samme år udsendte han også en række linoleumssnit og træsnit i kraftig farvevirkning. På samme tid udfører han også en række stukne portrætter på bestilling. En del af disse arbejder kom straks i Kobberstiksamlingen på Statens Museum for Kunst og i Portrætsamlingen på Frederiksborgmuseet.

Ligeledes for Kunsthandler C. Jensen stikker og kolorerer han 26 tavler af den Schweiziske maler Johan Heinrich Senn's²⁵ tegninger fra 1800 af københavnske klædedragter. Desværre døde kunsthandleren og kreditorerne beholdt tavlerne.

Den frygtede professor ved kunstakademiet, kunsthistorikeren Vilhelm Wanscher skrev i 1930 en anmeldelse i Politiken af Charlottenborgs forårsudstilling, hvor han udtalte: "Johannes Britze stikker i Kobber som Dürers og Marcantonics Ligemand!".

²⁵ Kaldet Johannes Senn, 1780-1861. Han virkede i København 1804-18.

Maleren Svend Guttorm²⁶ var i 1930'erne på højdepunktet af sit kunstneriske virke. Johannes Britze var, sammen med Kip Mols (og hendes stedsøn P.V. Glob²⁷), Ulf Hoffmann²⁸, Margrethe og Louis Levy samt sognerådsformand Carl Olsen, dem, som slog en beskyttende kreds om den skrøbelige, men betydningsfulde²⁹ Svend Guttorm, før og efter Guttorm formentligt på malerkollegernes initiativ kom til Rørvig i 1937 og levede her til sin død i 1958. Et af Britzes mest farveintense billeder er malet i Guttorms forhave i Nakke³⁰, motivet er ned ad Galbuen til Smedjen. Farvebehandlingen er lidt anderledes end sædvanligt. Det kan tænkes, at Guttorm har diskuteret og trykket Britze lidt i sin egen retning. Billedet er i hvert tilfælde særligt.

Johannes Britze var udsat for at blive arresteret i maj 1945 af modstandsfolk, men løsladt igen efter et par timer - det var en misforståelse - Britze havde diskret medvirket i modstandskampen i Odsherred³¹.

Britze var god ven med landskabsmaleren Johan Spies³², der var patient med udgang på Statshospitalet. Efter at have hjulpet med at male sætstykker i Statshospitalets festsal, hjalp han denne med blandt andet at male det fine fortæppe i Regina-biografen, der viste et byperspektiv af Nykøbing Sj.. Johan, Johans søn Simon Spies og Johannes Britze sås i 1950'erne køre sommerture i Rørvig i Simon Spies's store åbne biler, når Spies besøgte sin far hver anden uge. Simon Spies havde en fin samling af Britzes billeder fra plantagen ud til Kattegat.

Efter Johannes Britzes død i 1960 kom der adskillige meget smukke nekrologer, den mest omfattende i Heraldisk Tidsskrift, nr. 2, 1960, side 81-82³³. Den er forfattet af den svenske stats chefheraldiker Arvid Berghman, der senere forestod mindeudstillinger med Britzes exlibris og heraldiske værker og også skrev flere bøger om Britzes arbejder. (Kopi af nekrolog på sidste side).

BRITZE MALEREN

Da Britze var færdigudlært hos sin far, gik han straks i gang med studiet på Kunstakademiets Malerskole, hvor han blandt andet modtog undervisning i den grafiske kunst af den beundrede grafiker Aksel Jørgensen³⁴. Studiet blev afbrudt at Britzes deltagelse 1915-19 i 1. verdenskrig.

Britze indledte efter hjemkomsten fra krigen en klassisk malerkarriere med debut 1920 på "De Unges Maleres Udstilling" hos Georg Kleis på Vesterbrogade (blandt andre sammen med Kip Mols³⁵). Her udstillede han 8 værker; 3 malerier: 'Studie fra Jyllinge', 'Træstudie' og 'Blomster' samt 5 grafiske værker: 'Markedsplads i Roulers', 'Ødelagte Tanks i Wertroobecke', 'Fichaux ved Arras', 'Studie fra Gent' og 'Studie fra Wertroobecke', formentlig skabt på traumatiske krigsoplevelser.

²⁶ Maleren Svend Guttorm 1900-1958, der kaldtes "Malernes Maler", var en stor kunstner, der havde en "mislykket" karriere. Et af nyere dansk kunsthivs mest originale og miskendte talenter. En række udstillinger efter hans død har med held søgt at give myten et indhold. Guttorm var ganske flittig, men han solgte efter 1920'erne ikke sine billeder, selvom han var meget fattig.

²⁷ Odsherred Kunstmuseum har omkring 20 malerier af Guttorm (der ikke udstilles). Flere af disse billeder, der har tilhørt P.V. Glob og Ulf Hoffmann.

²⁸ I forbindelse med den mindeudstilling for Guttorm, der blev holdt på Dragsholm Slot 1-30. juli 1989, skrev Ulf Hoffmann en fyldig artikel om Guttorm.

²⁹ Det var Svend Guttorm, der etablerede idéen og skrev forarbejdet, der førte til oprettelsen af Statens Kunstfond i 1964. Da var Guttorm død. Det henviser endvidere til det forhold, at betydende malere som fx Mogens Andersen refererer til ham som deres inspiration.

³⁰ Guttorm boede i kommunens fattighus, Galbuen 2, Nakke.

³¹ Oplyst af familiemedlemmer til Landsretssagfører Henry Gideon. Gideon var leder af modstandskampen i Odsherred og noterede i udkastet til sin levnedsskildring til Ordenskapitlet Britzes indsats med opbevaring af nedkastede våben.

³² Far til rejsebureauanden Simon Spies

³³ Desværre indeholdende nogle misforståelser om Britze nationale standpunkt. Misforståelser der desværre blev citeret bredt og derved fik et præg af evidens.

³⁴ Der netop i disse år skabte det store værk "Nordens Guder", efter Øhlenschlägers digt. Britze kom senere til at arbejde sammen med Aksel Jørgensen om frimærket ved kongens 25-års regeringsjubilæum, den ridende Chr. X til hest, 1937.

³⁵ Tillige med blandt andre Agnete Warming, Elof Risebye, Asta Ring og Ernst Jensen (de 2 sidste udstillede motiver fra Odsherred). Dette er også de kunstnere, der efter strejken i 1920 forlod kunstakademiet.

I årene efter udstillede Britze sine arbejder på Kunstnernes Efterårsudstilling på Charlottenborg, hvor Frederiksborgmuseet i 1923 købte et par værker. Britze udstillede også sine malerier på 'Kunstnerforeningen af 18. November's' årlige udstillinger, hvor han var medlem siden 1935.

Johannes Britze malede først i brydningstiden efter det pertentlige 'Guldaldermaleri' (til ca. 1850) og den tvivlsomme historicisme (til ca. 1920).

Det ses, at hans akademikammerater vælger forskellige retninger. Nogle går efter det fuldstændigt abstrakte, medens andre i deres motiver og egen malemåde yderst succesfyldt inspireres af den i tiden moderne franske expressionisme. Hans mentorer var alle af klassisk skole, det smitter af på hans grafik. Men i maleriet kaster Britze sig snart helhjertet ud i expressionismen og hans værk omfatter i hans modne år en lang række billeder i farverig næsten impasto teknik³⁶, hvor han med kraftfulde penselstrøg forelsket maler solfyldte landskaber.

Britze blev ikke en naturalistisk maler, men hans billeder er alligevel tro mod motivet. Han har i sig et opgør med naturalismens sterile objektivitet, som var akademilærernes ideal, nemlig at skildre virkeligheden så naturtro som muligt. Britze udvikler bevist sin form, så kunsten ikke skal være en efterligning af et ydre objekt, men en gengivelse af en subjektiv virkelighed, oplevet af ham.

Det er karakteristisk, at der ingen personer er i Britzes malerier. Der er formodentligt tale om et fravalg, idet der er andre værker fra Britzes hånd, der viser ham som en fremragende skildrer af mennesket. Der er adskillige af Britzes exlibris, hvor legemet indgår med stor kunstnerisk sikkerhed. Som tegner var Britze fremragende. Det ses af de talrige portrætter, han tegnede under besværlige vilkår under verdenskrigen og det ses af andre tegninger, vi kender.

Radering efter croquis³⁷

³⁶ Pastos. Farven påføres direkte fra tuben, dvs. i en dejagtig konsistens, nærmest som tandpasta, således, at værket får en 'impasto'-struktureret stoflighed efter tørring. Der males ofte uden undermaling 'alla prima'.

³⁷ Formentligt hustruen Inger

Udviklingen i Britzes maleri er tydelig fra de tidlige billeder, malet som akademiprofessorerne gerne så det, til de sene billeder i impasto, hvor det abstrakte i naturen får lov at trænge igennem og præge de tilsyneladende naturalistiske billeder.

Udsnit 40x70 mm. af et Højsandsbillede. Pastospenselstrøg ganske tæt på.

De fleste malerier, der kendes, viser landskab, havn og bygninger i Rørvigområdet. Der er dog også en del billeder fra Bornholm og det allersidste billede begyndte han at male på ved Jyllinge ved Roskilde Fjord på sin dødsdag 22. juli 1960. Billedet blev ikke færdigt.

Plantagen, Rørvig³⁸

³⁸ Dette billede er ikke med på udstillingen. Det tilhører Britze-familien.

Britzes billeder hænger i og er elskede i adskillige hjem i Rørvig og formentligt også i de gamle familiesommerhuse, der blev til i årene 1920 til nittenhalvtredserne. Mange af Britzes malerier blev solgt gennem boghandler Gunnar Rasmussen på Algade i Nykøbing Sj..

BRITZE GRAFIKEREN

I familiens eje opbevares en mængde portrættegninger, akvareller og pasteltegninger fra Britzes tid i krigen samt grafiske arbejder udført efter hjemkomsten, visende resultaterne af krigens rædsler i skyttegravskrigen.

På Statens museum for Kunst udstilles 2 tegninger fra tiden i 1. verdenskrig: "Død Britisk Soldat" og "2 sårede tyske soldater".

Flandern 1917

Flandern 1918 (Farvekridt)

Britze afstod stort set fra at skildre de menneskelige tragedier. I stedet skildrede han soldaterne som 'menneske' i portrætter, der tydeligt relaterer sig til de stille stunder i det uhyrlige liv i de konstant bombarderede skyttegrave.

Efter Britze afsluttede sin uddannelse fra Kunstakademiet, udarbejdede han en række uhyre præcise grafiske blade med motiver fra København, for eksempel Knippelbros opførelse.

I begyndelsen af 1920'erne skaffede Britze sig mere indgående viden om kobberstikkets teknik og han udstillede indtagende kobberstik af H.C. Andersen, St.St. Blicher, N.F.S. Grundtvig, Søren Kierkegaard, Adam Øhlenschläger og islandske Gunnar Gunnarson samt en del andre prominente personer.

Britze eksperimenterede i 20'erne med linoleumssnit, men opgav det tilsyneladende ret hurtigt. Der findes dog enkelte arbejder fra Bornholm, København og Rørvig.

Strædet, med Rørvig Mølle

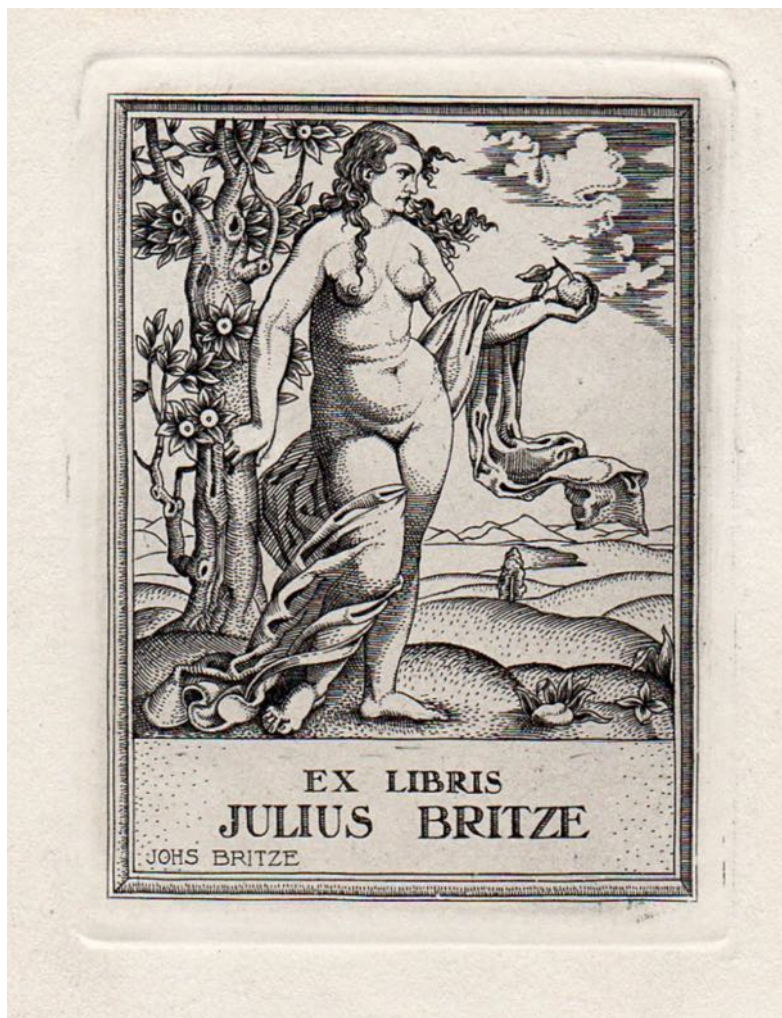

Tilsyneladende koncentrerer den grafiske indsats herefter på udformningen af mere end 150 exlibris og arbejdet med frimærker (foruden udformningen af 'adelige' våben og vaabenskjolde til Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot. Disse behandles nedenfor).

BRITZES EXLIBRIS

Britze udførte gennem alle sine aktive år over 130 exlibris³⁹, de fleste udført som kobberstik eller ståltryk, men også enkelte i bogtryk⁴⁰. Han havde bestillere fra hele verden, men de fleste er dog danske eller svenske. Der er adskillige exlibris udført til Johannes Britze selv eller til hans nære familie.

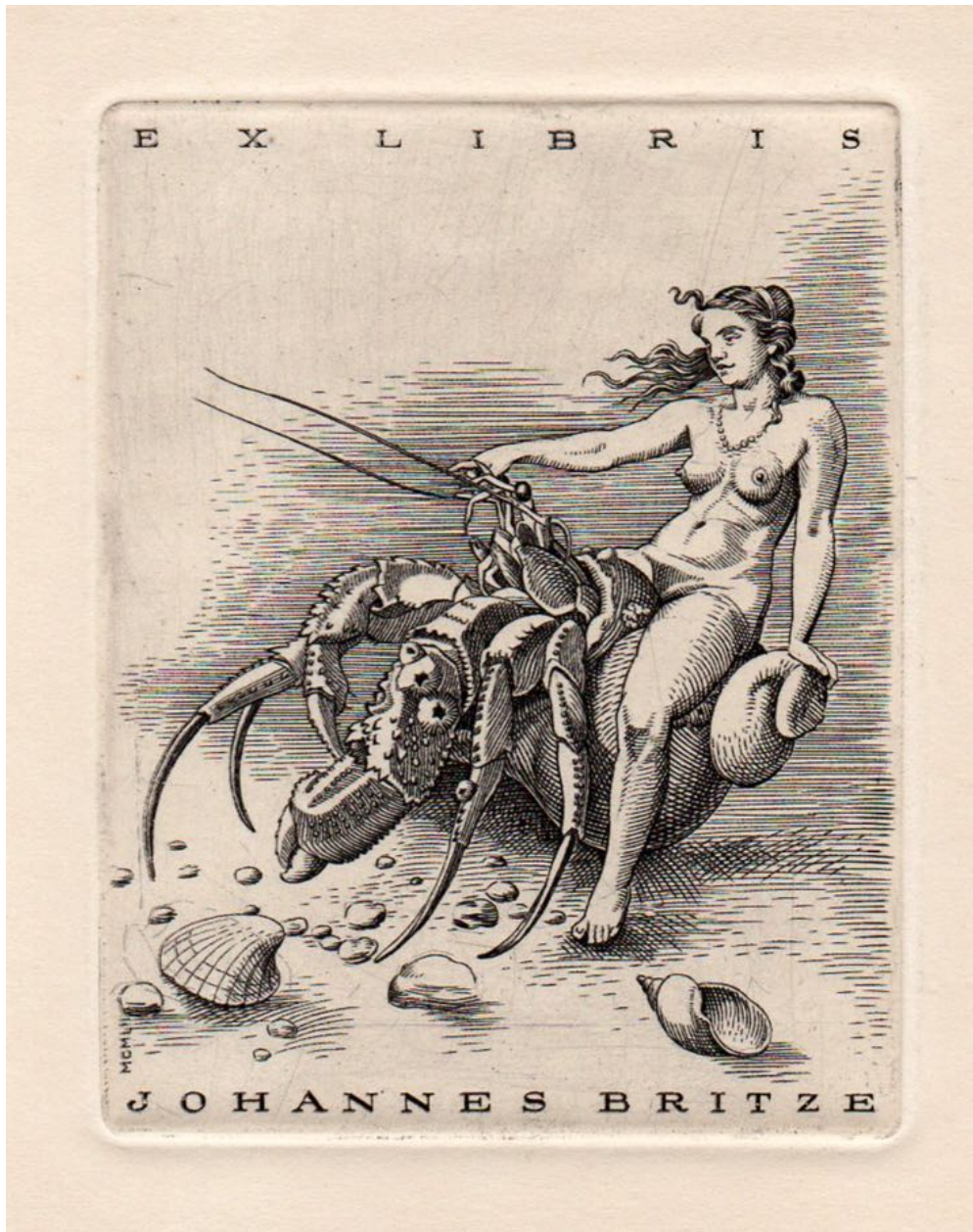
Brugen af og glæden ved at kunne sætte et ejermærke på indersiden af bindet af for ejeren betydende bøger kulminerede i første halvdel af 1900'tallet. Friedrich Britze og Johannes Britze skabte i disse år tilsammen mere end 500 exlibris, alle af meget høj kunstnerisk og teknisk kvalitet. De er nu samlermateriale i hele den vestlige verden.⁴¹

³⁹ Mere korrekt: Exlibris. ('Ekslibris' er også korrekt stavning.)

⁴⁰ Et enkelt exlibris er udført i træsnit til hustruen Inger. Det har været et eksperiment, det lykkedes ganske godt.

⁴¹ Frederikshavn Kunstmuseum & Exlibrissamling har en stor samling af Britzes exlibris (cirka 110 originale), de fleste doneret af Britzefamilien. I alt har museet 450.000 originale exlibris. Museet har verdens største exlibris samling.

BRITZES FRIMÆRKER

Johannes Britzes arbejde med frimærker er velbeskrevet i Bruno Nørdams monografi "Frimærkegravøren, heraldikeren, ekslibriskunstneren og maleren Johannes Britze"⁴², der kan købes på udstillingen.

Bruno Nørdam holder foredrag om Johannes Britze som frimærkeskaber. Her redegør Bruno Nørdam med slides blandt andet for tilblivelsen af enkelte frimærker af betydning for forståelsen af hele Johannes Britzes værk.

Det kan dog nævnes her, at Johannes Britze graverede sine første prøvemærker i 1920'erne (Ribe Domkirke) og han medvirkede til indførelsen af stålgraving i stedet for bogtryk til trykning af frimærker i Danmark. Før 1930'erne blev frimærkerne trykt hos H.H. Thieles Bogtrykkeri, nu ville Postvæsenet selv foretage produktionen. Britze foreslog brugen af ståltryk og blev da også sendt på en undersøgelsesrejse for at finde det bedste udstyr til ståltrykket og den bedste trykmaskine. Postvæsenet indkøbte derfor efter anbefaling fra Britze den 24. oktober 1931 en 'Goebel M1' trykmaskine i Darmstadt, hvorefter Britze udførte en stålgraving til de første prøvetryk (med bølgemærket, der hidtil var udført i bogtryk). Det blev herefter prøveudført hos Goebel. Trykmaskinen blev leveret i København og opstillet i 1932 - prægemaskinen lidt senere. Britze og Postvæsenet kunne godkende resultaterne og Postvæsenet gik, efter mindre ændringer på Britzes mærke⁴³, derefter over til helt at benytte ståltryk.

Foto af det godkendte prøvetryk fra Goebel-maskinen, stukket af Britze

⁴² 2014, Dansk Filatelist Forbund, ISBN:978-87-88688-77-1

⁴³ På den nye maskine blev øreværdierne graveret for sig på det samme modermærke i forskellig farve. I 1933 blev der trykt 64 forskellige udgaver. Mærket, der er verdens ældste frimærke, stadig i brug, er siden 1905 flere gange ændret i samvirke med skaberen arkitekt Julius Therschilsen, der udformede mærket i en konkurrence i 1902. Britzes gravure blev brugt til 2005, hvor bunden blev ændret til diagonal skravering.

Johannes Britze stak herefter, i stålstik, samtlige danske frimærker 1933-45. Nedenfor vises et par karakteristiske eksempler.

På udstillingen vises alle de mærker, Britze har udformet eller medvirket til, i forskellige trykformer, til forskellige lande og til forskellige formål.

Mindefrimærke 1938 til 100 årsdagen for Thorvaldsens hjemkomst⁴⁴

Udformning og gravure til Rørvig Kirke frimærket⁴⁵

⁴⁴ Thorvaldsen kom i 1838 hjem på fregatten 'Rota' og blev udnævnt til Æresborger i København. Mærket viser Thorvaldsen i San Luca-Akademiets dragt foran hans Alexanderfrise, efter et maleri fra 1814 af Eckersberg.

⁴⁵ Mærket blev aldrig sat i produktion. Det findes på Frimærkemuset i København.

Den færdige tegning til Britzes sidste danske frimærke Britze både tegnede og graverede. Mærket er mørkt rødt.⁴⁶

BRITZE ORDENSMALEREN

Ordenskapitlets våbenmaler 1935-45. Det første våben (nr. 50) for svenske ærkebiskop Erling Eidem, udnævnt til Storkorsridder 3. juni 1935 og det sidste (nr. 248) for italienske gesandt til det Danske Hof Giuseppe Sapuppo, udnævnt Storkorsridder 12. februar 1943.

Britze malede også storkors- og elefantriddernes våbenskjolde til Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot.

Ærkebiskop Erling Eidem

⁴⁶ Johannes Britze anså dette mærke som sit bedste. (fra Bruno Nørdams bog)

Gesandt Giuseppe Sapuppo

BRITZE PÅ UDS STILLINGER

'Unge Maleres Udstilling' hos Kleis, København 1920; KE 1923, 1925-26, 1932; Charlottenborgs Forårsudstillinger 1925, 1930, 1935-40, 1942-45; Grafisk Kunstnersamfund: 1937, 1939; Nordisk Grafik Union: London 1938; Udstillingen 'GRAFISK KUNST fra Finland-Island-Norge-Sverrig-Danmark' på Charlottenborg i januar 1937; Kunstnerforeningen af 18. november: Udstillinger 1923-42 herunder Jubilæumsudstillingen på Charlottenborg i november 1942, hvor Britze udstilledes 4 malerier med motiver i Rørvig. Samt en del andre mindre udstillinger.

På Statens Museum for Kunst udstilles som nævnt grafiske værker fra tiden i 1. verdenskrig. I Kobberstiksamlinger er der kobberstukne portrætter af andre kunstneres arbejder, heriblandt på grundlag af Bissen og Marstrand.

Frimærkemuseet 'Enigma' har fra Britze-familien en stor samling af Britzes frimærkeudkast.

Exlibris-museet i Frederikshavn har ligeledes, blandt andet fra familien, en stor samling originale exlibris af Johannes Britze.

Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot har i Ridderkapellet Britzes skjolde for Prins Oluf og Prins Flemming samt for nogle få udenlandske riddere.

LITTERATUR

Bruno Nørdams monografi "Frimærkegravøren, heraldikeren, ekslibriskunstneren og maleren Johannes Britze", 2014, Dansk Filatelist Forbund, ISBN:978-87-88688-77-1, danner i noget omfang grundlag for nærværende redegørelse, især vedrørende frimærker⁴⁷.

Kristen Rasmussen: Friedrichs og Johannes Britzes liv og arbejde, Frederikshavn 1980; Nordisk Exlibristidsskr. 1956, 54-57, 79-80; Arvid Berghman i: Heraldisk Tidsskrift 1960, 81f; Berlingske Tidende 24.12.1924 (Kai Flor); 12.2.1945; Dagens Nyheder 3/3/1934; Eggert Andersson: Friedrich Britze, 1953; Poul Reitzel: Frederik Britze, 1945.

Johannes Britze 1928, N. Danielsen foto⁴⁸.

NEKROLOG 1960

⁴⁷ Der foreligger citattilladelse fra Bruno Nørdam.

⁴⁸ Britze lod sig helst fotografere så hans læderede højre side af hovedet ikke ses.

Arvid Berghams nekrolog over Johannes Britze 1960: (oversat fra svensk)

”Johannes afsluttede også sin graveringsuddannelse, og han takkede bestemt senere sin far for det, han tidligere havde anset for at være unødigt streng, for der er ingen tvivl om, at det øgede udtryksmiddel, han fik gennem denne uddannelse, i høj grad berigede hans liv.

I 1919 kom Johannes i kontakt med en dansk videnskabsmand, der skulle skrive et værk om havplanktonet. Johannes fik til opgave at lave illustrationer til dette arbejde i tegninger og kobbergraving, en opgave, som han tog på med stor ære.

Johannes 'ex-libris' - oeuvre omfatter ca. 150 blade. Mange af dem er heraldiske, fra et simpelt lille hjelmpynt til et komplet våbenskjold i en rig omgivelse fra det 18. århundrede. I andre er billedvalget generelt.

Som altid inden for kunsten ex-libris spiller kvinden en vigtig rolle i Britzes oeuvre, men med undtagelse af Evabilledet i ex-libris for sin bror Julius - ser det ud til, at disse ex-libris ikke tilhører Johannes' bedste. BLOMSTER TIL LISE ROSS, er derimod hellig inden for ex-libris-kunsten i al fremtid. En betydelig fordel ved Johannes ex-libris er den dygtige tekstbehandling⁴⁹.

Johannes ekstraordinære færdigheder som heraldiker og kobbergravør blev snart bemærket vidt og bredt, og ordrer strømmede ikke kun ind fra de nordiske lande, men fra mange andre: Italien, Spanien, USA, Canada, Brasilien og andre. Udstillinger som Charlottenborg, Den Fries efterårsudstilling, '18. November' og flere lignende separate udstillinger var med til at sprede viden om hans kunst.

Johannes blev også søgt for officielle opgaver. Således var han i en årrække forbundet med Kgl. Dansk Ordens Kapitel som heraldiker og våbenskjoldsmaler. Bestemt en af de bedste, vi har haft.

Han graverede frimærker for både danske og svenske posttjenester, og den svenske nationale heraldik krævede undertiden også sine tjenester.

Under den tyske besættelse af Danmark under Anden Verdenskrig kom Johannes imidlertid som søn af en tyskfødt far og en dansk mor i en usikker position og måtte (uretfærdigt) forlade de offentlige opgaver. Han var derefter kun aktiv som privatperson.

Johannes var ca. 40 år forenet i ægteskab med Inger Blom, men mistede sin kone for et par år siden, et slag, som han aldrig helt omfavnede. Ægteskabet var uden barn.

Som maler foretrak Johannes at arbejde med landskabsmaleri og viste en ekstraordinær forståelse for fornøjelsen af det danske landskab. Hans malerigalleri havde dybe rødder i den danske tradition og modnet gennem årene til stadig større harmoni. Mest vigtig er han dog sandsynligvis som en heraldisk kunstner; hvor han står ubetinget i spidsen for sine samtidige.

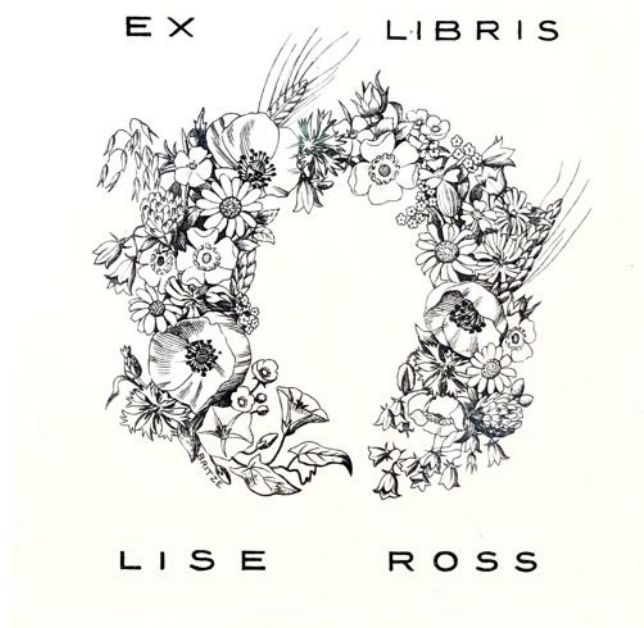
Personligt var Johannes, ligesom sin far, en stille og hensynsfuld mand, som det var ekstremt let at samarbejde med.

Hans bror Julius skriver i et brev til mig: Det er svært at klare sig uden Johannes som kunstner. Det er vanskeligt at undvære ham som bror. Til dette må vi tilføje: det er også vanskeligt at undvære ham som kollega.

Arvid Bergham”.

---

⁴⁹ I meningen 'Typografi'

Simon Christiansen, Rørvig, september 2021. / ©

Johannes Britze-udstillingen 11. september - 2. oktober 2021 i PAKHUSgalleriet, Nykøbing Sj. er arrangeret i et samvirke med BOK/PAKHUSgalleriet, Odsherred Frimærkeklub, Bevaringsforeningen Rørvig By og Land (Formidlingsudvalget), Ingeniør Jan Britze*, arkitekt Simon Christiansen* og arkitekt Torben Arendal*.

Udstillingen som helhed er samlet og kurateret af Torben Arendal og Simon Christiansen, frimærkeudstillingsdelen kurateret af Rita Hansen.

Samtlige ophavsrettigheder tilhører Jan Britze og Jørn Britze, der har givet tilladelse til gengivelse og udstilling.

* De viste billeder og fotos tilhører hovedsagelig Britzefamilien dels kuratorerne personligt.

Plakatdesign mv. Pernille Høst/PG. Formidling: PAKHUSgalleriet og Bevaringsforeningen Rørvig By og Land. Catering: PAKHUSgalleriet.

Korrektur og stedfæstelse af malerier: Susse Brandt.

Strædet i Rørvig, set mod syd til Nykøbing Fjord

 PAKHUSgalleriet
Vesterbro Torv 4 · 4500 Nykøbing Sjælland

